O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 3

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 3
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

3-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 3
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

INGLIZ TILI DARSLARINING TA'LIMIY VA TARBIYAVIY MAQSADLARINI UYG'UN LOYIHALASHGA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI TAYYORLASH METODIKASI

Ikramova Billura Muxamadovna

Buxoro davlat pedagogika instituti, tadqiqotchi.

Annotatsiya.

Maqolada bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim muhitida ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarni o'zaro bog'liq holda loyihalashga tayyorlash masalasi yoritiladi. Tadqiqotning maqsadi tarbiyaviy niyatni ingliz tilidagi kommunikativ vazifa, o'quvchilar o'rtasidagi munosabat va kuzatiladigan faoliyat bilan bog'laydigan metodik yechimni ishlab chiqishdan iborat. Maqsadli tanlangan nazariy manbalarni qiyosiy tahlil qilish va pedagogik vaziyatlarni modellashtirish asosida til maqsadi, qadriyatga oid maqsad, hamkorlik sharti, kuzatuv dalili hamda refleksiyani uyg'unlashtiruvchi tartib taklif etilgan. Natijalar tarkibiga maqsadlar muvofiqligi matritsasi, mediatsiyaga asoslangan dars vaziyati va bo'lajak o'qituvchilar loyihalarini tahlil qilish mezonlari kiradi. Metodikaning farqli jihati tarbiyaviy mazmunni dars yakunidagi nasihat bilan cheklamasdan, uni vazifani bajarish usuliga singdirishdan iborat. Shuningdek, muayyan vaziyatdagi xatti-harakatni baholash bilan o'quvchining barqaror shaxsiy sifatlari haqida xulosa chiqarish o'rtasidagi chegara aniqlashtiriladi. Tadqiqot nazariy-metodik xususiyatga ega bo'lib, taqdim etilgan yechimlarning amaliy natijalari keyingi empirik tadqiqotlarda tekshirilishi lozim.

Kalit so'zlar: bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi, o'quv-tarbiya jarayoni, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, qadriyat, mediatsiya, hamkorlik, pedagogik loyihalash.

МЕТОДИКА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ИНТЕГРИРОВАННОМУ ПРОЕКТИРОВАНИЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ УРОКОВ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Икрамова Биллура Мухамадовна

Бухарский государственный педагогический институт, исследователь.

Аннотация.

В статье рассматривается проблема подготовки будущих учителей английского языка к взаимосвязанному проектированию образовательных и воспитательных целей в условиях личностно ориентированной образовательной среды. Цель исследования заключается в разработке методического решения, позволяющего связать воспитательную цель с коммуникативной задачей на английском языке, взаимодействием между учащимися и наблюдаемой деятельностью. На основе сравнительного анализа целенаправленно отобранных теоретических источников и моделирования педагогических ситуаций предложен алгоритм, объединяющий языковую цель, ценностно ориентированную цель, условия сотрудничества, наблюдаемые показатели и рефлексию. Результаты включают матрицу согласованности целей, учебную ситуацию, основанную на медиации, и критерии анализа проектов будущих учителей. Отличительной особенностью методики является интеграция воспитательного содержания непосредственно в способ выполнения учебной задачи, а не его ограничение наставлением в конце урока. Кроме того, уточняется граница между оцениванием поведения учащегося в конкретной ситуации и выводами о его устойчивых личностных качествах. Исследование носит теоретико-методический характер; практические результаты предложенных решений требуют дальнейшей проверки в рамках эмпирических исследований.

Ключевые слова: будущий учитель английского языка, учебно-воспитательный процесс, личностно ориентированное обучение, ценность, медиация, сотрудничество, педагогическое проектирование.

METHODOLOGY FOR PREPARING FUTURE TEACHERS TO INTEGRATIVELY DESIGN THE

EDUCATIONAL AND UPBRINGING OBJECTIVES OF ENGLISH LESSONS

Ikramova Billura Muxamadovna

Bukhara State Pedagogical Institute, Researcher.

Abstract.

The article examines the preparation of future English language teachers for the integrated design of educational and upbringing objectives within a learner-centered educational environment. The study aims to develop a methodological solution that connects educational intentions with English-language communicative tasks, interaction among learners, and observable activities. Based on a comparative analysis of purposefully selected theoretical sources and the modeling of pedagogical situations, a procedure is proposed that integrates language objectives, value-oriented objectives, conditions for collaboration, observable evidence, and reflection. The results include an objective-alignment matrix, a mediation-based classroom situation, and criteria for analyzing lesson designs developed by future teachers. A distinctive feature of the methodology is that educational and value-oriented content is embedded directly into the way learning tasks are performed rather than being limited to moral instruction at the end of a lesson. The study also clarifies the distinction between assessing a learner's behavior in a particular situation and drawing conclusions about their stable personal qualities. The research is theoretical and methodological in nature; the practical effectiveness of the proposed solutions should be examined in subsequent empirical studies.

Keywords: future English language teacher, educational and upbringing process, learner-centered education, value, mediation, collaboration, pedagogical design.

Kirish. Ingliz tili darsida ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarning birgalikda yozilishi ularning amalda uyg'unlashganini anglatmaydi. Dars loyihasida muloqot ko'nikmasini rivojlantirish, hamkorlikni tarbiyalash va o'zaro hurmatni shakllantirish belgilanishi mumkin, biroq vazifani bitta faol o'quvchi bajarib, qolganlar tayyor javobni takrorlasa, ko'zlangan tarbiyaviy imkoniyat yuzaga kelmaydi. Shunday ekan, maqsadlar o'rtasidagi bog'lanish mavzu nomida emas, o'quvchi qanday harakat qilishi va boshqalar bilan qanday munosabatga kirishishida ko'rinishi kerak.

Shaxsga yo'naltirilgan muhitda tarbiyaviy ish o'quvchiga tayyor bahoni qabul qildirish bilan cheklanmaydi. U vaziyatni tushunish, turli nuqtayi nazarlarni ko'rib chiqish, o'z qarorini asoslash va uning boshqalarga ta'sirini anglash imkoniyatini talab etadi. Ingliz tilidagi o'quv vazifasi bunday faoliyat uchun vosita bo'lishi mumkin. Biroq buning uchun o'quvchining til imkoniyatlari bilan muhokama qilinadigan masalaning murakkabligi o'zaro muvofiqlashtirilishi lozim.

CEFR Companion Volume til faoliyatini tushuntirishda mediatsiya va hamkorlikdagi ma'no yaratishga ham e'tibor beradi (Council of Europe, 2020). Mazkur maqolada mediatsiya boshqa shaxsning axborot yoki fikrni tushunishiga ko'maklashish sifatida qo'llanadi. U faqat tarjima yoki nizoni bartaraf etish bilan cheklanmaydi. Qiyin fikrni soddaroq ifodalash, guruh a'zosi taklifini boshqalarga tushuntirish va tushunmovchilikni aniqlashtirish ham o'quv vazifasiga aylantirilishi mumkin.

Ta'limning qadriyatga oid yo'nalishi esa til ko'nikmalari bilan to'liq aynanlashtirilmaydi. Demokratik madaniyat kompetensiyalari doirasida qadriyatlar, munosabatlar, ko'nikmalar hamda bilim va tanqidiy tushunish alohida, o'zaro aloqador jihatlar sifatida qaraladi (Council of Europe, 2018). Mazkur farqlash ingliz tilini ravon bilish bilan mas'uliyatli hamkorlikni avtomatik tenglashtirmaslikka yordam beradi.

Tadqiqotning asosiy savoli ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlar bo'lajak o'qituvchining dars loyihasida qanday amaliy bog'lanishga ega bo'lishi kerakligidan iborat. Maqsad ushbu bog'lanishni topshiriq tuzilishi, ishtirok shartlari va baholash dalillari orqali ochib beradigan metodik tartibni ishlab chiqishdir. Natija sifatida umumiy tarbiyaviy chaqiriq emas, o'qituvchi tomonidan loyihalanishi va tahlil qilinishi mumkin bo'lgan pedagogik yechim taqdim etiladi.

Ish konseptual sintezga asoslangan nazariy-metodik tadqiqot sifatida tashkil etildi. Maqsadli tanlangan yettita manbaning tadqiqotdagi vazifasi oldindan aniqlashtirildi. Biggsning konstruktiv muvofiqlik konsepsiyasi maqsad, faoliyat va baholashni bog'lash uchun; CEFR Companion Volume kommunikativ vazifani aniqlashtirish uchun; demokratik madaniyat kompetensiyalari doirasi qadriyatga oid maqsadlarning mazmunini chegaralash uchun qo'llanildi. CAST tavsiyalari ishtirok imkoniyatlarini, Ryan va Deci nazariyasi o'quvchi mustaqilligini, Sadler konsepsiyasi baholashdan keyingi harakatni tahlil qilishga xizmat qildi. Jaakkola (2020) konseptual tadqiqotning metodologik izchilligini asoslashda foydalanildi.

Manbalar tadqiqot savoliga qo'shadigan konseptual hissasi va nashr ma'lumotlarining aniqligi bo'yicha tanlandi. Tahlil barcha mavjud pedagogik tadqiqotlarni qamrab oluvchi tizimli sharh sifatida o'tkazilmadi. Shuningdek, manbalardagi nazariy qoidalar mahalliy sharoitda samaradorligi tasdiqlangan tayyor metodika sifatida qabul qilinmadi; ular taklif etilayotgan pedagogik yechimni asoslash uchun ishlatildi.

Tahlil va modellashtirish tartibi. Tahlil birligi ta'limiy maqsad, tarbiyaviy maqsad va o'quvchi harakati o'rtasidagi bog'lanishdan iborat bo'ldi. Dastlab umumiy qadriyat ifodalari bilan darsda kuzatiladigan xatti-harakat farqlandi. Keyin tanlangan til faoliyati qaysi ijtimoiy harakatni talab qilishi mumkinligi aniqlashtirildi. So'ng o'quvchilar bir-birining hissasiga ehtiyoj sezadigan vaziyatlar modellashtirildi. Yakunda har bir vaziyat uchun dalil va xulosa chiqarish chegarasi belgilandi.

Tuzilgan vaziyatlar to'rtta savol orqali mantiqiy tekshirildi: kommunikativ vazifa tushunarlimi; tarbiyaviy maqsad vazifani bajarish usulida aks etadimi; har bir ishtirokchi uchun hissa qo'shish imkoniyati bormi; yakuniy dalil aynan qaysi xulosani chiqarishga yetarlidir? Mazkur tekshiruv nazariy tahlil bo'lib, tashqi ekspert bahosi yoki pedagogik tajriba natijasi hisoblanmaydi. Maqoladagi dars namunasi va o'quvchi vaziyatlari muallif tomonidan metodik izohlash uchun tuzilgan; ular real kuzatuv protokollari emas.

Natijalar. Tahlil natijasida ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarni uyg'un loyihalash beshta bog'liq savol orqali ifodalandi: o'quvchi ingliz tilida nima qiladi; bu faoliyat qaysi ijtimoiy munosabatni talab etadi; vazifa qanday hamkorlik sharoitini yaratadi; qanday dalil yig'iladi; o'quvchi nimani qayta ko'rib chiqadi? Ushbu savollar birgalikda tarbiyaviy maqsadning faoliyatdan uzilib qolishini aniqlash imkonini beradi.

Masalan, "o'zga fikriga hurmatni shakllantirish" umumiy maqsad bo'lib, uni bitta dars natijasi sifatida to'liq o'lchash mumkin emas. Dars miqyosida bu niyat sherik fikrini mazmunan to'g'ri qayta ifodalash, aniqlashtiruvchi savol berish yoki qarshi fikrni haqoratsiz asoslash kabi harakatlar uchun imkoniyat yaratish orqali aniqlashtiriladi. Bunday harakatlarning kuzatilishi vaziyatdagi ishtirok haqida ma'lumot beradi, ammo shaxsning barqaror qadriyatlari to'liq shakllanganini isbotlamaydi.

1-jadval. Ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarni bog'lash matritsasi

Til faoliyati	Tarbiyaviy yo'nalish	Vazifadagi zarur shart	Kuzatiladigan dalil
Sherik fikrini qayta ifodalash	O'zga nuqtayi nazarini e'tiborga olish	Yakuniy qarordan oldin sherik taklifini tushuntirish	Fikr mazmunining saqlanishi va aniqlashtirish so'rovi
Aniqlashtiruvchi savol berish	Muloqot uchun mas'uliyat	Axborotning turli ishtirokchilarda bo'lishi	Yetishmayotgan ma'lumotga yo'naltirilgan savol
Taklifni sabab bilan asoslash	Qaror oqibatini hisobga olish	Bir nechta asosli yechim mavjudligi	Tanlov sababi va boshqa ishtirokchiga ta'sir izohi
Murakkab axborotni soddalashtirish	O'zaro yordam	Axborotni tushuntirishga ehtiyoj mavjudligi	Qabul qiluvchining mazmunni qayta tushuntira olishi
Umumiy matnni qayta ishlash	Hamkorlikdagi javobgarlik	Har bir a'zoning individual hissasi talab etilishi	Takliflar asosida o'zgargan yakuniy mahsulot

Matritsa yordamida loyihaning ikki xil nomuvofiqligi ajratildi. Birinchisida tarbiyaviy maqsad yoziladi, ammo topshiriq uni amalga oshirishni talab qilmaydi. Ikkinchisida mazmunan muhim muhokama tashkil etiladi, lekin o'quvchining ingliz tilidagi imkoniyatlari yetarli hisobga olinmaydi. Birinchi holatda faoliyatning ijtimoiy tuzilishini, ikkinchisida esa til tayanchlari va ifodalash sharoitini qayta loyihalash zarur bo'ladi.

Mediatsiyaga asoslangan dars vaziyati. Metodik namuna sifatida maktabda yangi tashkil etilayotgan kitob klubining faoliyat tartibini kelishish vaziyati tanlandi. Vaziyatning maqsadi har bir taklifni bir xil qabul qilish emas, turli ehtiyojlarni tushuntirish va umumiy qarorni asoslashdan iborat. Til maqsadi taklif bildirish, sabab keltirish, boshqa fikrni qayta ifodalash va aniqlashtiruvchi savol berish orqali belgilanadi. Til murakkabligi o'quvchilarning tayyorgarligiga qarab moslashtiriladi; quyidagi shakl B1 atrofidagi o'quv vaziyati uchun shartli namuna hisoblanadi.

O'quvchilarga to'rtta xayoliy ishtirokchi haqidagi qisqa kartochka beriladi. Ulardan biri tushdan keyin maktab avtobusida ketadi, ikkinchisi kitoblarni raqamli formatda o'qishni afzal ko'radi, uchinchisi guruh oldida gapirishdan oldin tayyorlanish vaqtiga ehtiyoj sezadi, to'rtinchisi yangi a'zolar uchun sodda tavsiflar bo'lishini taklif qiladi. Kartochkalardagi shartlar o'quvchilarning shaxsiy hayotidan olinmaydi. Shu sababli vazifa ularni o'z holatini oshkor qilishga yoki muayyan guruh nomidan gapirishga majbur etmaydi.

Har bir o'quvchi dastlab o'z kartochkasidagi ehtiyojni tushuntiradi. Keyingi bosqichda boshqa ishtirokchi bu ehtiyojni o'z so'zlari bilan ifodalaydi va mazmunning to'g'riligini tekshiradi. Shundan so'ng guruh uch banddan iborat klub tartibini ishlab chiqadi. Yakuniy mahsulotda qaysi takliflar hisobga olingani va qaysi cheklovlar saqlanib qolgani ko'rsatiladi. Demak, hamkorlik umumiy varaqni to'ldirish bilangina emas, boshqalarning ma'lumotidan foydalanish bilan

belgilanadi.

2-jadval. Shartli 45 daqiqalik darsning metodik tuzilmasi

Qism va vaqt	O‘quvchi faoliyati	O‘qituvchi loyihalaydigan shart
Vaziyatni anglash, 5 daqiqa	Umumiy muammo va yakuniy mahsulotni aniqlash	Maqsad hamda ishtirok qoidalarini tushuntirish
Individual tayyorgarlik, 8 daqiqa	Kartochkadagi ehtiyojni izohlashga tayyorlanish	Zarur so‘zlar va qisqa gap boshlanmalarini taklif qilish
O‘zaro tushuntirish, 12 daqiqa	Sherik fikrini qayta ifodalash va tekshirish	Har bir o‘quvchiga so‘zlash hamda aniqlashtirish imkoniyati
Kelishuv loyihasi, 12 daqiqa	Uch bandli tartib va uning sabablarini yozish	Turli takliflardan foydalanish talabi
Individual refleksiya, 8 daqiqa	Qarorga ta’sir qilgan fikrni va qolgan muammoni ko‘rsatish	Shaxsiy xulosa uchun qisqa yozma yoki og‘zaki javob

“If I understand you correctly…”, “Could you explain why…?” va “We could include this because…” kabi qisqa til tayanchlari fikr almashishga yordam beradi. Ular tayyor axloqiy xulosa sifatida berilmaydi. O‘quvchi sherik fikrini qayta ifodalagach, sherik mazmunning to‘g‘riligini tasdiqlaydi yoki tuzatadi. Shunday qilib, nutq faoliyatining sifati faqat o‘qituvchining tashqi bahosi orqali emas, muloqotning o‘zidagi tushunish orqali ham tekshiriladi.

Mazkur vaziyatda yakuniy kelishuvning chiroyli yozilgani yetarli dalil emas. O‘qituvchi kimning fikri mahsulotga kirgani, qaysi taklif aniqlashtirilgani va o‘quvchi nima sababdan qarorini o‘zgartirganini ko‘rib chiqadi. Agar guruh bitta a’zoning taklifini munozarasiz qabul qilsa, vazifa shaklan yakunlangan bo‘lsa ham, loyihalangan mediatsiya imkoniyatidan foydalanilmagan bo‘lishi mumkin. Keyingi darsda muammoni guruh tarkibini almashtirishdan oldin topshiriq sharti va rollar taqsimoti nuqtayi nazaridan tahlil qilish tavsiya etiladi.

Bo‘lajak o‘qituvchilar uchun loyihalash topshiriqlari. Metodik tayyorlashda dastlab talabalarga ikki qisqa dars loyihasi qiyoslash uchun beriladi. Birinchi loyihada tarbiyaviy maqsad mavjud, ammo barcha savollar bitta to‘g‘ri javobni takrorlashga qaratilgan. Ikkinchisida turli nuqtayi nazarlar o‘rtasida tanlov bor, biroq til tayanchlari belgilanmagan. Talaba har bir loyihadagi uzilishni aniqlab, uni qanday tuzatishini asoslaydi. Bu mashq ta’limiy va tarbiyaviy maqsadlarning alohida yozilishi bilan ularning faoliyatda bog‘lanishini farqlashga xizmat qiladi.

Keyingi topshiriqda talaba o‘zi tanlagan mavzu uchun til maqsadi va tarbiyaviy yo‘nalishni belgilaydi. U aynan qaysi o‘quvchi harakati ikkala maqsadga xizmat qilishini yozadi. Masalan, ekologik mavzudagi munozarada faqat “tabiatni sevish” haqida gapirish o‘rniga, umumiy resursdan foydalanishning turli variantlarini tushuntirish va boshqa guruh ehtiyojini hisobga olish talab etiladi. Mavzu bilan qadriyatning tashqi aloqasi topshiriqning ichki munosabatlariga aylantiriladi.

Uchinchi topshiriq loyihaning ishtirok shartlarini tekshirishdan iborat. Talaba til jihatdan sustroq, fikrini tayyorlashga ko‘proq vaqt talab qiladigan yoki berilgan materialdan foydalanishi qiyin bo‘lgan o‘quvchi qanday hissa qo‘sha olishini ko‘rsatadi. CAST (2024) tavsiyalaridan kelib chiqadigan amaliy xulosa shuki, faoliyatda ishtirok etish yo‘li oldindan ko‘zda tutilishi kerak. Bu o‘quvchini umumiy vazifadan ajratishni emas, umumiy maqsadga kirish vositasini loyihalashni nazarda tutadi.

Yakuniy topshiriqda talaba kuzatuv dalili va undan chiqariladigan xulosani yonma-yon yozadi. “Sherikning taklifi yakuniy rejada aks etdi” — kuzatiladigan dalil; “o‘quvchida hurmat to‘liq shakllandi” esa ushbu dalil doirasidan tashqaridagi xulosadir. Shu farqni anglash bo‘lajak o‘qituvchining tarbiyaviy natijalar haqida asosli fikr yuritishiga yordam beradi.

Loyihani tahlil qilish mezonlari. Taklif etilgan metodikada talaba loyihasi to‘rtta jihat bo‘yicha tahlil qilinadi: maqsadlarning o‘zaro bog‘liqligi, vazifaning haqiqiy hamkorlikni talab qilishi, ishtirok imkoniyatlarining ta’minlangani va baholash xulosasining dalilga mosligi. Har bir jihat bo‘yicha “aniq ko‘rsatilgan”, “qisman asoslangan” yoki “qayta ishlash talab etiladi” kabi tavsifiy fikr berilishi mumkin. Bular standartlashtirilgan diagnostik darajalar emas, metodik muhokamani yo‘naltiruvchi dastlabki tavsiflardir.

Talabaning ishiga berilgan fikr keyingi tahrir bilan yakunlanishi lozim. Agar hamkorlik faqat guruhga ajratish bilan ifodalangan bo‘lsa, talaba har bir a’zo hissasini zarur qiladigan shartni qo‘shadi. Agar baholash axloqiy yorliqlar bilan yozilgan bo‘lsa, ularni vaziyatdagi kuzatiladigan harakatlar bilan almashtiradi. Natijada tahlil dars loyihasini amaliy takomillashtirishga yo‘naltiriladi.

MUHOKAMA

Tadqiqotda ta’lim va tarbiya uyg‘unligi dars mazmunining ikki alohida qismi emas, o‘quvchi faoliyatining o‘zaro

bog‘liq yo‘nalishlari sifatida talqin qilindi. Ingliz tilida fikrni tushuntirish til vositalaridan foydalanishni talab qiladi; boshqa ishtirokchining tushunganini tekshirish esa muloqot uchun javobgarlikni amalda namoyon etish imkonini yaratadi. Shu tariqa bitta faoliyat ikki maqsad bilan bog‘lanadi, biroq ularga oid xulosalar alohida asoslanadi.

Tarbiyaviy maqsadni faoliyatga singdirish o‘qituvchining qadriyatga oid pozitsiyasi yo‘qolishini anglatmaydi. O‘qituvchi kamsitmaslik, fikrni hurmat bilan ifodalash va boshqalarning ishtirokiga to‘sqinlik qilmaslik kabi muloqot shartlarini belgilaydi. Shu shartlar doirasida o‘quvchilarning turli asosli yechimlarni taklif qilishiga imkon beriladi. Ryan va Deci (2000) nazariyasiga tayangan holda, bunday imkoniyat o‘quvchi qarorining shaxsiy anglanganligiga e’tibor qaratish zarurati bilan izohlanadi.

Loyihalashda muvozanat talab qiladigan masala til murakkabligi va tarbiyaviy muhokama chuqurligidir. Mazmunan boy vaziyat ortiqcha til qiyinchiligi sababli bir necha faol o‘quvchi bilan cheklanib qolishi mumkin. Boshqa tomondan, haddan tashqari sodda tayyor dialog fikrni mustaqil asoslashga ehtiyoj qoldirmaydi. Shuning uchun vaziyatni soddalashtirishda uning muammoliligini saqlash, til tayanchlarini berishda esa javobning mazmunini oldindan belgilab qo‘ymaslik muhimdir.

Baholashning tarbiyaviy ta’siri ham uning qanday tashkil etilishiga bog‘liq. Sadler (1989) fikrlariga mos ravishda, fikr-mulohaza o‘quvchining keyingi harakatiga yo‘l ko‘rsatishi kerak. “Sen hamkorlik qila olmading” kabi umumiy baho o‘rniga, qaysi taklif tinglanmagani va uni keyingi qarorga qanday kiritish mumkinligi ko‘rsatiladi. Bunday qayta aloqa o‘quvchi shaxsini baholashdan faoliyatni yaxshilashga o‘tishni ta’minlashga qaratilgan metodik tavsiyadir.

Tadqiqotning cheklovlari nazariy sintez va shartli vaziyatlar bilan bog‘liq. Ishda o‘quvchilarning qadriyatlari yoki til natijalari o‘zgargani haqida empirik dalil keltirilmaydi. Takliflar turli sinf hajmi, til darajasi va pedagogik muhitda sinovdan o‘tkazilishi lozim. Kelgusida talabalar loyihalarining tahlili bilan birga, real darsdagi ishtirok imkoniyatlari va o‘quvchi fikrlarining yakuniy mahsulotda aks etishi o‘rganilishi maqsadga muvofiq. Barqaror tarbiyaviy o‘zgarish haqidagi xulosa esa bir necha vaziyat va vaqt oralig‘idagi dalillarni talab etadi.

XULOSA

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini o‘quv-tarbiya jarayonini loyihalashga o‘rgatishda til maqsadi bilan tarbiyaviy niyat o‘rtasidagi amaliy bog‘lanishni ochib berish zarur. Taklif etilgan metodika bu bog‘lanishni kommunikativ harakat, hamkorlik sharti, kuzatuv dalili va refleksiya orqali ifodalaydi. Mediatsiyaga asoslangan vaziyatlar o‘quvchiga o‘z fikrini bildirish bilan birga, boshqalarning tushunishi va ishtirokini hisobga olish imkonini yaratadi. Ishlab chiqilgan matritsa hamda loyihalash topshiriqlari metodik tayyorgarlikda qo‘llash uchun taklif etiladi. Ularning samaradorligini tasdiqlash va tarbiyaviy natijalarning davomiyligini aniqlash alohida empirik tadqiqot vazifasi bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Biggs J. Enhancing Teaching Through Constructive Alignment // *Higher Education.* – 1996. – Vol. 32. – P. 347–364. – DOI: 10.1007/BF00138871
2. CAST. *CAST Universal Design for Learning Guidelines. Version 3.0.* – 2024. – Source
3. Council of Europe. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Vol. 1: Context, Concepts and Model.* – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2018. – Source
4. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume.* – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. – Source
5. Jaakkola E. Designing Conceptual Articles: Four Approaches // *AMS Review.* – 2020. – Vol. 10. – P. 18–26. – DOI: 10.1007/s13162-020-00161-0
6. Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being // *American Psychologist.* – 2000. – Vol. 55, No. 1. – P. 68–78. – DOI: 10.1037/0003-066X.55.1.68
7. Sadler D. R. Formative Assessment and the Design of Instructional Systems // *Instructional Science.* – 1989. – Vol. 18. – P. 119–144. – DOI: 10.1007/BF00117714